

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.422

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.10>**Ю. С. Щербаков***аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»**orcid.org/0009-0007-7751-2484*

ЗЕМЕЛЬНІ СЕРВІТУТИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЕНЕРГЕТИКИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННІ

У статті досліджується сучасна методологія, яка покладена в основу нормотворення у сфері забезпечення земельно-сервітутних відносин. Особлива увага присвячена тому, які актуальні підходи визначають чинне правове регулювання у цій сфері. Проведене дослідження продемонструвало, які методологічні підходи застосовуються під час формування законодавства про земельні сервітути для потреб енергетики. Виявлено поступову активізацію застосування законодавцем утилітарного методологічного підходу під час нормотворення. Такий підхід полягає у цілеспрямованому спрощенні відносин або формального регулювання, що переслідує мету вирішення практичних завдань. Утилітарний підхід ставить у пріоритет вузький практицизм, прагне пристосувати земельні сервітути в інструменти вирішення завдань, для яких вони не призначалися (це знайшло свій прояв у використанні сервітутів для розміщення малих архітектурних форм), або умисно створює гібридний різновид земельних сервітутів для потреб енергетичних та подібних підприємств з метою спрощення здійснення документальних процедур. Яскраво виражений утилітарний підхід, з одного боку, деформує класичну юридичну конструкцію земельного сервітуту, а з іншого боку – робить її гнучкішою, адаптує її до сучасних потреб і умов функціонування енергетичної галузі. Водночас зміна пануючої методології неухильно змінює законодавство і трансформує сам правовий інститут, зокрема зміщується баланс прав та інтересів землевласників та сервітуаріїв. Важливо, що виявлена методологія утилітарності, яка знайшла свій прояв у формуванні нових різновидів земельно-сервітутних відносин, не повною мірою відтворюється у правозастосуванні. Проведене аналітичне дослідження матеріалів практики показало, що суди диференційовано підходять до розгляду спорів щодо встановлення земельних сервітутів для енергетичних потреб та захисту прав власників земельних ділянок у таких відносинах. Зокрема, у випадках, коли енергетичні об'єкти були зведені (збудовані, розміщені) до виникнення права приватної власності на земельні ділянки, утилітарна методологія застосовується частіше, ніж у випадках, коли виникає потреба у будівництві нових енергетичних об'єктів та встановленні земельних сервітутів для забезпечення їх функціонування.

Ключові слова: земельна ділянка, сервітут, земельні правовідносини, землі енергетики, енергетика.

Shcherbakov Yu. S. LAND SERVITUDES FOR ENERGY NEEDS: METHODOLOGICAL APPROACHES IN LEGISLATION AND LAW ENFORCEMENT

The article examines the modern methodology that underlies rulemaking in the field of ensuring land easement relations. Particular attention is paid to what current approaches determine the current legal regulation in this area. The conducted research demonstrated what methodological approaches are used when forming legislation on land easements for the needs of the energy sector. A gradual intensification of the legislator's use of the utilitarian methodological approach during rulemaking was revealed. This approach consists in the purposeful simplification of relations or formal regulation, which pursues the goal of solving practical problems. The utilitarian approach prioritizes narrow practicality, seeks to adapt land easements into tools for solving problems for which they were not intended (this was manifested in the use of easements for placing small architectural forms), or deliberately creates a hybrid type of land easements for the needs of energy and similar enterprises in order to simplify the implementation of documentary procedures. A clearly expressed utilitarian approach, on the one hand, deforms the classical legal construction of land easement, and on the other hand, makes it more flexible, adapts it to modern needs and conditions of functioning of the energy industry. At the same time, a change in the prevailing methodology is steadily changing the legislation and transforming the legal institution itself, in particular, the balance of rights and interests of landowners and servitors is shifting. It is important that the identified methodology of utilitarianism, which has found its manifestation in the formation of new types of land-easement relations, is not fully reproduced in law enforcement. The conducted analytical study of practice materials showed that courts have a differentiated approach to considering disputes regarding the establishment of land easements for energy needs and the protection of the rights of land owners in such relations. In particular, in cases where energy facilities were erected (built, placed) before the emergence of private property rights to land plots, the utilitarian methodology is used more often than in cases where there is a need to build new energy facilities and establish land easements to ensure their functioning.

Key words: land plot, easement, land legal relations, energy lands, energy.

Постановка проблеми. Відоме з давніх часів речове право сервітуту еволюціонувало разом із усією системою суспільних відносин. В Україні правовий інститут земельного сервітуту набув особливого значення, оскільки дана юридична конструкція – право власника або землекористувача земельної ділянки чи іншої заінтересованої особи на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою (ділянками) – активно використовується законодавцем для вирішення найрізноманітніших практичних проблем. З цієї метою земельний сервітут модифікується і набуває подекуди нехарактерних для себе ознак.

Аналізуючи динаміку земельно-сервітутних правовідносин, можна простежити, як законодавець застосовує утилітарний підхід, трансформуючи земельний сервітут, прилаштовуючи його під конкретні практичні цілі, незважаючи при цьому на окремі канонічні ознаки даного інституту. Водночас, ці процеси супроводжуються протилежними тенденціями, а саме: схильністю до консервативного підходу в правозастосуванні, що демонструють суди під час розгляду судових справ. Указані протилежні тенденції: з одного боку, прагнення до спрощення, а з іншого – віддання переваги консервативним канонам – створюють широке поле для потенційних конфліктних ситуацій та земельних спорів. Надзвичайно рельєфно це проявляється на прикладі встановлення земельних сервітутів для енергетичних потреб. Загострення викликів енергетичної безпеки України з огляду на тривалі військові дії, коли існує потреба у відновленні та оптимізації енергомереж, лише поглиблює окреслені теоретико-правові та практичні проблеми. У таких умовах втілена в утилітарному підході законодавця підтримка держави є цілком необхідною та обґрунтованою, однак водночас посилюється небезпека необережно перейти межі втручання у право власності. Саме тому наразі актуальним є наукове питання щодо визначення сучасних тенденцій формування законодавства та практики правозастосування щодо земельно-сервітутних відносин у енергетичній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цивілістична наука багато уваги приділяла вивченню сервітутів, що втілювалося у значній кількості робіт на цю тему, серед авторів яких, наприклад, В. В. Луць, І. Ф. Севрюкова, В. Слома, Г. В. Сосніна, Т. В. Предчук, Є. О. Харитонов, Г. Г. Харченко, В. І. Цитульський, В. В. Цюра та інші.

Юридичні проблеми встановлення, дії, припинення земельних сервітутів досліджувалися багатьма визнаними вітчизняними дослідниками, серед яких, зокрема В. Бусуйок, М. Я. Ващишин, В. І. Гордєєв, В. К. Гуревський, І. І. Каракаш, І. О. Костяшкін, П. Ф. Кулинич, Л. В. Лейба, Т. В. Лісова, Р. І. Марусенко, І. В. Мироненко,

А. М. Мірошніченко, В. В. Носік, А. І. Ріпенко, В. І. Федорович, Д. В. Федчишин, Т. Є. Харитонова, М. В. Шульга тощо.

Тим не менш, незважаючи на постійний інтерес науковців та практиків до земельних сервітутів, слід констатувати значну кількість проблемних питань, що залишаються невирішеними. Особливо це стосується нових законодавчих норм та тих видів правовідносин, що вони породжують.

У зв'язку з цим **метою даної статті** є визначення актуальних методологічних підходів до формування законодавчого забезпечення встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики та правозастосування у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Земельний сервітут виник як необхідне обтяження права власності з огляду на специфіку такого об'єкту права як земля. Дійсно, класична нерухомість земельної ділянки породжує її потенційні вади, зокрема неможливість у деяких випадках самостійно задовольнити потреби користування цією ділянкою без залучення іншої ділянки (або навіть ділянок).

У сфері енергетики земельні сервітуту застосовуються здебільшого саме у конструкції «сервітутарій – це не власник сусідньої земельної ділянки, а заінтересована особа», потреби якої не можуть бути задоволені іншим способом. Така заінтересована особа є у переважній більшості випадків енергетичним підприємством, яке забезпечує прокладання та функціонування лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури. Через специфічну особливість енергетичних мереж, які охоплюють усю територію країни та проходять через тисячі земельних ділянок незалежно від їх цільового призначення та права власності, земельний сервітут став тією ключовою юридичною конструкцією, яка забезпечує інтеграцію цих відносин у правове поле.

Конкретні потреби таких енергетичних підприємств, які вони можуть задовольнити лише обтяживши права інших землевласників, полягають у різноманітних технічних та організаційних заходах постійного та тимчасового характеру. Оскільки суспільна важливість та поширеність таких відносин в Україні є досить високими, вони були врегульовані на рівні спеціального закону. Так, Законом України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» від 09.07.2010 року було деталізовано перелік земельних сервітутів, що можуть встановлюватися для: а) будівництва, реконструкції, капітального ремонту, розміщення експлуатації лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури; б) проходу, проїзду, а також перевезення будівельних та інших матеріалів через земельну ділянку для будівництва і експлуатації лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури; в) розміщення на земельній ділянці інформаційних щитів, попере-

джувальних знаків, які стосуються будівництва та експлуатації лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури; г) проведення вишукувальних, дослідних та інших робіт для будівництва лінійних об'єктів енергетичної інфраструктури [1].

При цьому земельний сервітут у його класичному розумінні є обтяженням права власності, тобто є вкрай небажаним явищем – вимушеним виключенням, яке має місце у крайніх випадках, володіє процедурними особливостями виникнення, реалізації, припинення тощо. Нормотворець починає змінювати своє ставлення до сервітуту, а разом – змінювати і його самого, намагаючись креативно вирішити окремі практичні завдання, що постають перед ним. Так, застосування утилітарного підходу починає прослідковуватися, починаючи уже з 2015 року, коли Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 року було передбачено, що власники або землекористувачі земельних ділянок можуть вимагати встановлення такого земельного сервітуту як право на розміщення тимчасових споруд (малих архітектурних форм) [2]. Це положення було розцінене в літературі як спроба законодавця прилаштувати правову конструкцію земельного сервітуту під нехарактерні для неї правовідносини з метою полегшення процедурних аспектів надання земельних ділянок під тимчасові споруди для здійснення підприємницької діяльності. Це досить прогнозовано вилилося у проблеми правозастосування, адже збільшилася кількість позовів, що обґрунтовуються порушенням конкурентного порядку передачі в користування земель комунальної власності [3; 4]. Як зазначає А. І. Ріпенко, такий крок законодавця вказує на те, що регулювання земельних відносин у сфері містобудування розвивається у напрямі обслуговування підприємницької діяльності [4, с. 103], що є проявом утилітарності у даній галузі.

Найбільш яскраво утилітарний підхід щодо регулювання земельно-сервітутних відносин у сфері енергетики проявився у 2021 році, коли було прийнято одразу два закони, спрямовані на спрощення відносин за рахунок зміни класичних положень щодо ознак та класифікації сервітутів. Першим із цих нормативно-правових актів став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 28.04.2021 року, яким трансформовано розуміння земельних сервітутів, що встановлюються для потреб енергетики [5]. Так, у ч. 1 ст. 101 ЗК України з'явилось правило, відповідно до якого у разі переходу права власності на об'єкт енергетики, передачі електричної енергії, для розміщення якого встановлений земельний сервітут, право земельного сер-

вітуту (права та обов'язки особи, на користь якої встановлений земельний сервітут) переходить до нового власника такого об'єкта на тих самих умовах. У такому разі волевиявлення землевласника (землекористувача) та внесення змін до договору про встановлення земельного сервітуту не вимагаються. Документи, що підтверджують набуття права власності на об'єкт, для розміщення якого встановлений земельний сервітут, є підставою для державної реєстрації переходу права земельного сервітуту [6].

Указані зміни стали надзвичайно важливими для рутинного забезпечення функціонування енергетичної галузі в Україні, оскільки вони були спрямовані на спрощення оформлення земельно-сервітутних відносин. Це досягалося за рахунок того, що сервітут відтепер юридично прив'язувався до самого майна – лінійного об'єкту енергетичної інфраструктури, а не до сусідньої земельної ділянки або безпосередньо до юридичної особи – енергетичного підприємства. Хоча це прямо не зазначалося, основним юридичним фактом, який мав значення для існування такого сервітуту, стала фактична (а не юридична) доля енергооб'єкта. Тобто перехід прав на такий енергетичний об'єкт до іншої особи не впливає на існування самого сервітуту, і лише фізичне перенесення, знищення, руйнування такого енергооб'єкту може поставити питання про припинення сервітуту через відсутність підстави для його встановлення чи продовження існування.

Таке рішення законодавця не просто спростило оформлення і документообіг у земельних правовідносинах – відбулося дещо більш значне та вагоме. Насправді за допомогою утилітарного підходу до формування законодавства було створено новий різновид земельних сервітутів, їх особливий гібридний вид, який не можна ідентифікувати ні як суто предіальний, ні як виключно особистий. Такі сервітути не можуть бути віднесені до звичайних предіальних (речових), оскільки у даних відносинах відсутній обов'язковий елемент «пануюча земельна ділянка та обслуговуюча земельна ділянка». Разом із тим, даний вид нових сервітутів не може бути і класичним особистим, оскільки перехід прав на енергетичний об'єкт, щодо якого встановлено сервітут, не викликає припинення права, не розриває сервітутне правовідношення.

Таким чином, нормотворець змінює саму конструкцію земельного сервітуту, модифікуючи її для потреб енергетичної галузі, що формує суспільне благо у вигляді стабільного енергозабезпечення населення та економіки. Законодавець жертвує класичними теоретичними постулатами сервітутного права задля практичної зручності, в чому і полягає основна сутність утилітарного підходу в нормотворчості.

Разом із тим, внесені зміни не стосувалися посилення правового статусу власника земельної ділянки у сервітутних відносинах. Фактично утилітарний підхід спрямований переважно на задоволення інтересів лише сервітуарія (енергетичного підприємства) за рахунок обтяження права власності. Таке зміщення балансу сил між сторонами земельно-сервітутних відносин актуалізує питання щодо наявності надійних юридичних запобіжників для порушень прав та законних інтересів таких суб'єктів.

Вивчення судової практики демонструє, що у правозастосуванні утилітарний підхід не так активно застосовується, як у законодавстві. Навпаки, аналітичне дослідження судових рішень вказує на наявність власних характерних тенденцій.

Встановлення земельних сервітутів має власну напрацьовану судову практику та певні апробовані часом алгоритми, від яких органи правозастосування не бажають відходити для захоплення утилітарними підходами законодавця. Зокрема, до таких основних постулатів, що підлягають виясненню в процесі судового розгляду справ щодо встановлення земельних сервітутів, відносяться: а) здійснення спроб договірною встановлення сервітуту; б) неможливість іншим способом задовольнити потреби, окрім встановлення сервітуту; в) обрання найменш обтяжливого способу використання чужої земельної ділянки [7].

Однак, незважаючи на такі чіткі, здавалося б, орієнтири під час розгляду справ, аналіз кожного конкретного випадку вимагає детального аналізу. Вивчення досить об'ємної судової практики, накопиченої за останнє десятиліття, демонструє цікаву тенденцію, яка висвітлює диференційоване ставлення до сервітутних відносин щодо «старих» та «нових» енергетичних об'єктів. Запропонована законодавцем методологія утилітарності застосовується не до усіх випадків встановлення земельних сервітутів для потреб енергетики.

Вивчення численних матеріалів судової практики вказує на в цілому прихильне ставлення до утилітарних принципів регулювання земельно-сервітутних відносин у тих випадках, коли енергетичні об'єкти були встановлені відносно давно. У такому разі суди ставляться до даних об'єктів як до іманентних ознак таких земельних ділянок, легше погоджуються на обтяження ними прав власності. При цьому іноді, поширюючи фактично сервітутні права у випадках, коли самі сервітуту юридично не встановлені.

Проілюструвати цю думку можна наступним прикладом. Приватний власник земельної ділянки хотів перенести опору ліній електропередач, встановлену на території його землеволодіння таким чином, що вона заважає перебудові однієї з господарських будівель, що спричиняє її руйну-

вання. Опора ліній електропередач була встановлена на земельній ділянці ще у 1969 році, а право власності на земельній ділянці особа набула у 2006 році. На цій підставі суди апеляційної та касаційної інстанцій вирішили, що обтяження уже існувало на момент виникнення права власності [8; 9]. Однак це досить спірна позиція, ураховуючи той факт, що право приватної власності, яке з'явилося в особи 2006 році, не було юридично жодним чином обтяжене. Прийняття у 2010 році Закону України «Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів» не є самодостатнім фактом. Тобто цим законом хоча і врегульовано певні питання щодо встановлення сервітутів (прав на користування чужими земельними ділянками для потреб енергетики), однак прямо відповідні сервітуту ним не встановлюються. Своїми рішеннями суди фактично прийняли за доведений факт і встановлення сервітутних прав енергетичного підприємства, і встановлення обмеження використання земельної ділянки у рамках спеціальних зон навколо даного об'єкту.

Таке рішення судів продиктовано не стільки суворою законністю, скільки утилітарністю, адже задоволення вимог позивача – землевласника могло би створити умовний прецедент, який міг би потенційно привести до виникнення багатьох подібних оскаржень та багатьох зловживань, що негативно відбилося би на функціонуванні енергетичної галузі, а значить на енергозабезпеченні в цілому.

В іншій справі пряма вимога власника земельної ділянки до енергетичного підприємства про встановлення земельного сервітуту або демонтаж опори лінії електропередач також не зустріла підтримку суду [10; 11]. Основний аргумент полягав у тому, що власник, набуваючи своє право, знав про розміщення на цій землі енергооб'єкту, а значить про обтяження. Однак законодавство не обмежує власника певним строком, за який він має встигнути заявити про свої вимоги чи претензії до особи, що використовує його майно. У зв'язку з цим позиція судів, втілена у аналізованих рішеннях, може ідентифікуватися як прояв методології утилітарності.

Деякі інші тенденції спостерігаються під час розгляду справ, в яких вимагається встановлення сервітуту для потреб енергетики. У таких випадках суди більш прискіпливо зважують ступінь обтяження права власності та інші умови, які пропонуються енергетичними підприємствами. Наприклад, має значення платність та відносно незначний обсяг сервітуту, який просив встановити власник вітроелектростанції в одній зі спірних ситуацій, що розглядалася судом. Так, для будівництва ліній електропередач Приморська ВЕС була вимушена укласти близько сотні догово-

рів про встановлення земельних сервітутів, однак деякі із землевласників виявилися категорично проти подібних договірних відносин. Оскільки реалізація цього енергетичного проекту залежала від успішного прокладання необхідної інфраструктурної мережі, то підприємство звернулося до суду та домогалося встановлення сервітуту в такий спосіб. Суд взяв до уваги потреби у встановленні такого сервітуту, а також його ключові умови, покликані компенсувати незначне обтяження права власності [12]. Хоча у даному випадку було винесено рішення на користь енергетичного підприємства, його не можна ідентифікувати як прояв утилітарного підходу, оскільки судом було проаналізовано та всебічно зважено інтереси і права обох сторін даного правовідношення.

В іншій справі суд повною мірою став на бік власника земельної ділянки, захищаючи його права у спірній ситуації з енергетичною компанією. За обставинами цієї справи ПАТ «Національне енергетична компанія «Укренерго», реалізуючи пріоритетний для держави інвестиційний проект «Будівництво повітряної лінії (ПЛ) 330 кВ Новоодеська – Арциз», мало прокласти лінійний об'єкт енергетичної інфраструктури через земельну ділянку приватної власності, для чого вимагало встановлення сервітуту. Однак, враховуючи, що площа цієї земельної ділянки складає 0,0599 га, площа пропонованого сервітуту покриває 0,0367 га цієї земельної ділянки, а обов'язкові спеціальні зони вздовж такого лінійного об'єкту (охоронна та санітарна зони) вимагають власних обмежень у використанні земельної ділянки, суд дійшов висновку, що встановлення такого земельного сервітуту призведе до того, що землевласник буде фактично позбавлений можливості використовувати свою ділянку. Опираючись на такі міркування, суд відмовив енергетичному підприємству у встановленні земельного сервітуту [13], незважаючи на будь-які утилітарні підходи, що сповідаються нормотворцем відносно енергетики.

На цьому прикладі можна спостерігати виправдане ігнорування утилітарної методології органами правозастосування. Однак такі випадки зустрічаються здебільшого щодо енергетичних об'єктів, які є новими.

Висновки. Проведене дослідження продемонструвало, які методологічні підходи застосовуються під час формування законодавства про земельні сервітути для потреб енергетики. Виявлено поступову активізацію застосування законодавцем утилітарного методологічного підходу під час нормотворення. Такий підхід полягає у цілеспрямованому спрощенні відносин або формального регулювання, що переслідує мету вирішення практичних завдань. Утилітарний підхід ставить у пріоритет вузький практицизм, прагне пристосувати земельні сервітути в інструменти вирішення завдань, для яких вони не призначалися

(це знайшло свій прояв у використанні сервітутів для розміщення малих архітектурних форм), або умисно створює гібридний різновид земельних сервітутів для потреб енергетичних та подібних підприємств з метою спрощення здійснення документальних процедур. Яскраво виражений утилітарний підхід, з одного боку, деформує класичну юридичну конструкцію земельного сервітуту, а з іншого боку – робить її гнучкішою, адаптує її до сучасних потреб і умов функціонування енергетичної галузі. Водночас зміна пануючої методології неухильно змінює законодавство і трансформує сам правовий інститут, зокрема зміщується баланс прав та інтересів землевласників та сервітуаріїв.

Важливо, що виявлена методологія утилітарності, яка знайшла свій прояв у формуванні нових різновидів земельно-сервітутних відносин, не повною мірою відтворюється у правозастосуванні. Проведене аналітичне дослідження матеріалів практики показало, що суди диференційовано підходять до розгляду спорів щодо встановлення земельних сервітутів для енергетичних потреб та захисту прав власників земельних ділянок у таких відносинах. Зокрема, у випадках, коли енергетичні об'єкти були зведені (збудовані, розміщені) до виникнення права приватної власності на земельні ділянки, утилітарна методологія застосовується частіше, ніж у випадках, коли виникає потреба у будівництві нових енергетичних об'єктів та встановленні земельних сервітутів для забезпечення їх функціонування.

Література

1. Про землі енергетики та правовий режим спеціальних зон енергетичних об'єктів: Закон України від 09.07.2010 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 1. Ст. 1.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція): Закон України від 12.02.2015 року. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 21. Ст. 133.
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Харитонova Т. Є. Малі архітектурні форми та тимчасові споруди: проблеми правового регулювання. *Будівельне право: проблеми теорії і практики*: матер. Третьої наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 груд. 2019 р.). Київ-Тернопіль: «Бескиди», 2019. В 2-х ч. Ч. 1. С. 14–18.
4. Ріпенко А. І. Концептуально-правові засади використання земель для містобудівних потреб: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06. Одеса, 2020. 462 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: Закон України від 28.04.2021 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 9-10. Ст. 25.
6. Земельний кодекс України від 25.10.2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
7. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства під час розгляду

цивільних справ про захист права власності та інших речових прав» від 28.01.2013 року № 24-150/0/4-13. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VRR00095> (дата звернення: 01.04.2025 року)

8. Рішення Апеляційного суду Полтавської області від 31.03.2016 року у справі № 544/701/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56852226#> (дата звернення: 01.04.2025 року)

9. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13.07.2016 року у справі № 544/701/15-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/58976028> (дата звернення: 01.04.2025 року)

10. Рішення Васильківського міськрайонного суду Київської області від 11.09.2024 року у справі

№ 362/1074/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122191251> (дата звернення: 01.04.2025 року)

11. Постанова Київського апеляційного суду від 29.01.2025 року у справі № 362/1074/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124879117> (дата звернення: 01.04.2025 року)

12. Постанова Верховного Суду від 22.09.2021 року у справі № 325/329/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100179027> (дата звернення: 01.04.2025 року)

13. Рішення Біляївського районного суду Одеської області від 04.12.2024 року у справі № 496/8105/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124330211#> (дата звернення: 01.04.2025 року)